

Ermenistan və Azərbaycan Xarici İşlər nazirlikləri avqustun 8-də Vaşinqtonda paraflanmış iki ölkə arasında sülhün və dövlətlərarası münasibətlərin qurulması haqqında sazişin mətnini dərc ediblər. Müqavilə Ermənistan və Azərbaycan arasında tarixi barışıqə gətirib çıxarmaq və postsovet məkanında ən qədim münaqişəyə son qoymaq məqsədi daşıyır. Əsas məqamlardan biri sənədin ümumi sərhəddə üçüncü qüvvələrin yerləşdirilməsini istisna edən yeddinci maddəsidir. Beləliklə, tərəflər missiyası Bakının hərbi-polis hesab etdiyi və Qərbin Cənubi Qafqaza müdaxiləsi üçün trampin yaradılmasını nəzərdə tutan Ermənistanın sərhədyanı ərazilərini Aİ müşahidəçilərinin tərk etməsinin zəruriliyi barədə razılığa gəliblər.

Ermənistan və Azərbaycan arasında Vaşinqtonda paraflanmış və bazar ertəsi, avqustun 11-də dərc edilmiş sülh müqaviləsinin mətni 17 bənddən ibarətdir. Çətin kompromis nəticəsində əldə edilən sənədin yekun variantı tərəfləri "bir-birinin suverenliyini, ərazi bütövlüyünü, beynəlxalq sərhədlərinin toxunulmazlığını və siyasi müstəqilliyini tanımağa və hörmət etməyə" öhdəliyi qoyur. 1991-ci il Alma-Ata Bəyannaməsinə sadıq olduqlarını bəyan edərək, İrəvan və Bakı təsdiq etdilər ki, "keçmiş SSRİ respublikaları arasındakı sərhədlər müvafiq müstəqil dövlətlərin beynəlxalq sərhədlərinə çevrilib və beynəlxalq birlik tərəfindən belə tanınır".

Ermənistan və Azərbaycan dövlətləri və cəmiyyətləri səviyyəsində gərginliyin azaldılması amillərindən biri də sülh müqaviləsinin səkkizinci maddəsində qeyd olunan və tərəflərin "dözümsüzlük, irqi nifrət və ayrışdırıcılıq, separatizm, zorakı ekstremizm və bütün təzahürləri ilə terrorizmlə mübarizə" öhdəliyinə götürdüyü yeni münasibətlərin şərtləri olmalıdır. Bu arada, İrəvan və Bakı öz sərhədləri boyunca üçüncü qüvvələr yerləşdirməməyi öhdəsinə götürən sazişin yeddinci maddəsi Cənubi Qafqazda yeni reallığın formalaşması üçün əsas əhəmiyyət kəsb edəcək. "Tərəflər ümumi sərhəd boyunca üçüncü tərəflərin silahlı qüvvələrini yerləşdirməyəcəklər. Ümumi sərhədin demarkasiyası və sonrakı demarkasiyasına qədər Tərəflər sərhədyanı ərazilərdə təhlükəsizliyin və sabitliyin təmin edilməsi üçün qarşılıqlı razılaşdırılmış təhlükəsizlik və etimadın möhkəmləndirilməsi, o cümlədən hərbi sahədə tədbirlər həyata keçirəcəklər", - yeddinci maddədə deyilir. Praktiki baxımdan, sənədin bu müddəası, xüsusən də o deməkdir ki, Bakının etirazlarına baxmayaraq, son illərdə, İrəvan və Brüssel arasında fəal yaxınlaşma dövründə regionda yerləşdirilən qondarma Aİ müşahidəçiləri indi Ermənistanın sərhədyanı rayonlarını tərk etməli olacaqlar.

Qeyd edək ki, Avropa İttifaqının "mülki müşahidə missiyası"nın Ermənistan ərazisində yerləşdirilməsi Brüsselin ciddi təzyiqi altında məcburi şəkildə həyata keçirilib. Bakı ilə İrəvan arasında münasibətlərin normallaşdırılması birtərəfli qaydada, qeyri-konsensus əsasında, Azərbaycan tərəfinin və digər regional oyunçuların razılığı olmadan və lazımi hesabat verilmədən baş verib. Bu, yalnız Aİ-nin regiondakı siyasətinin əsl fonunu təsdiqləyir, bunun üçün əsas məsələ Cənubi Qafqazı burada yaşayan insanların fundamental maraqlarına ziyan vurmaqla geosiyasi qarşıdurma meydanına çevirməkdir.

Buna baxmayaraq, hələ ötən ilin sentyabrında Fransa Xarici İşlər Nazirliyinin səlahiyyət müddətini başa vuran rəhbəri Stefan Sejournenin İrəvana səfəri zamanı Ermənistandakı avropalı müşahidəçilərlə bağlı məsələ yeni aktualılıqla ortaya çıxdı. "Müşahidəçilərin iştirakı risklərin azaldılması və şəffaflığın artırılması üçün çox vacibdir", deyən Stefan Sejourne İrəvanda Azərbaycan sərhədi yaxınlığında Aİ-nin sərhəd missiyasını "hərbi-polis" hesab edən Bakının açıq-aşkar narazılığına səbəb olub. Nəticə etibar

Avropasız sülh

Azərbaycan və Ermənistan Aİ-nin Cənubi Qafqazdakı hərbi-polis missiyasına son qoyur

ilə, İrəvanla Bakı arasındakı sülh müqaviləsi, görünür, Qərb strateqlərinin Ermənistanın üzərində "təhlükəsizlik çetirini" açmaqla onu Avro-Atlantik strukturlara integrasiya etmək planlarını puç etməyə və ya ən azı çətinləşdirməyə qadirdir.

"Amerika qartalı" "Tramp marşrutu" ilə uçacaq

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın ABŞ prezidenti Donald Trampın vasitəçiliyi ilə regional kommunikasiyaların inkişafı haqqında bəyannaməni (Tramp marşrutu adlanan) imzaladıqları Vaşinqton sammitindən bir neçə gün sonra ABŞ hərbiçiləri Ermənistan-Amerika hərbi birgə təlimlərində iştirak etmək üçün Ermənistana gəlməyə başlayıblar. Ermənistan Müdafiə Nazirliyi əmin edir ki, bu təlimlər çoxdan planlaşdırılıb, sülhməramlı xarakter daşıyır və Ermənistan mütəmadi olaraq bu təlimlərdə iştirak edir, lakin İranın ABŞ-in himayəsi ilə Zəngəzur dəhlizinin inkişaf etdirilməsi planlarına kəskin reaksiyasını nəzərə alsaq, baş verənlər Amerika bayrağının nümayişi kimi görünür.

Bazar ertəsi, avqustun 11-də ABŞ Hərbi Hava Qüvvələrinə məxsus KC-135R təyyarəsi İrəvana eniş edib. Ermənistan Müdafiə Nazirliyi bildirib ki, Amerika "hava tankerləri"nin gelişi avqustun 12-20-də keçirilməsi planlaşdırılan "Qartal tərəfdaş-2025" erməni-amerikan təlimləri ilə bağlıdır. Ermənistan Müdafiə Nazirliyinin qeyd etdiyi kimi, təlimlər "beynəlxalq sülhməramlı missiyalarda iştirak hazırlıq çərçivəsində" keçirilir və təlimlərə Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin sülh-

məramlı briqadasının hərbiçiləri, ABŞ-in Avropa və Afrikadakı quru qoşunlarının nümayəndələri, həmçinin Kanzas Milli Qvardiyasının hərbiçiləri cəlb olunacaq.

Ermənistan Müdafiə Nazirliyi respublikanın silahlı qüvvələrinin digər tərəfdaş ölkələrlə birlikdə bu cür təlimlərdə və təlimlərdə mütəmadi olaraq iştirak etdiyini xüsusilə vurğulayır. Bu yaxınlarda, məsələn, gürcü-amerikan hərbi təlimləri zamanı "Nimble Spirit-2025" erməni hərbiçiləri müşahidəçi qismində iştirak ediblər. Bu dəfə erməni və amerikalı hərbiçilər "idarəetmə və taktiki rabitə sahəsində təcrübə mübadiləsi aparacaqlar". Əsas diqqət sülhməramlı tapşırıqlara, o cümlədən tibbi evakuasiya prosedurlarının həyata keçirilməsinə hazırlaşmaq olacaq.

Amerika hərbiçilərinin iştirakı ilə beynəlxalq təlimlər regionun TRIPP layihəsi (Beynəlxalq Sülh və Rifah üçün Tramp Route) adlı çoxfunksiyalı Zəngəzur nəqliyyat dəhlizinin tikintisi ilə bağlı Amerika-Ermənistan-Azərbaycan üçtərəfli bəyannaməsinə fəal şəkildə şərh etdiyi bir vaxtda başlayır. "Tramp marşrutu" Ermənistanın Zəngəzur bölgəsindən təxminən 40 km uzunluğundadır və Azərbaycanı onun eksklavı olan Naxçıvan Muxtar Vilayəti ilə birləşdirəcək. Üstəlik, bu nəqliyyat dəhlizi öz idarəçiliyini 99 il müddətinə Ağ Evin seçdiyi Amerika şirkətinə verərək ABŞ-in himayəsi altında fəaliyyət göstərəcək.

Moskvanın Vaşinqton bəyannaməsinə verilən sakit və balanslı reaksiyadan fərqli olaraq, sərhədi boyunca "Tramp marşrutu"nun çəkilməsi planlaşdırılan İran layihə iştirakçılarına birbaşa təhdidlə qəzəbli bəyanatlar səsləndirib. Xüsusilə, İslam Respublikasının Ali Rəhbərinin müşaviri Əli Əkbər Vilayəti bildirib ki, Zəngəzur dəhlizi "Trampın sahib olduğu tranzit marşrutu" deyil,

"onun mizdulları üçün məzarlığa" çevriləcək. İranın ruhani liderinin müşaviri təhdidlərini belə izah edib: "Cənubi Qafqaz Trampın icarəyə götürməsi üçün qeyri-məqbul torpaqdır. Qafqaz dünyanın ən həssas coğrafi nöqtələrindən biridir". Bundan əlavə, o, əminliklə bildirib ki, Rusiya "strateji baxımdan bu dəhlizə qarşıdır", lakin İran onsuz da "Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyini müdafiə etmək" niyyətindədir. Eyni zamanda, İran ordusunun elit bölməsi olan İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusu (SEPAH) "Tramp marşrutu"nu "İran üçün ölümcül təhlükə" adlandırır. "İran Zəngəzur dəhlizinə ikinci dərəcəli məsələ kimi baxa bilməz. Bu, strateji sağ qalmaq və ölkənin regionda təsirini saxlamaq məsələsidir", - SEPAH-in bəyanatında deyilir.

Dünya mediası sövdələşmə haqqında

Qonşu dövlətin belə kəskin reaksiyasını nəzərə alan Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan avqustun 11-də İran prezidenti Məsud Pezeşkianla telefon danışığı aparıb və Ermənistan hökumətinin mətbuat xidmətinin məlumatına görə, o, "danışıqların nəticələrini İran prezidentinə təqdim edib" və "Ermənistan və Azərbaycan arasında sülhün region üçün açılması imkanlarını vurğulayıb". Eyni zamanda, Nikol Paşinyan regional əməkdaşlığın "ölkələrin ərazi bütövlüyü, suverenliyi və yurisdiksiyası prinsipləri çərçivəsində və qarşılıqlılıq əsasında" həyata keçiriləcəyini vurğulayıb. Bunun Tehran hakimiyyətini nə dərəcədə sakitləşdirdiyi hələ də bəlli deyil.

VƏSSALAM...

V.VƏLİYEV